BASTAKORLIK SAN'ATIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR

Karimova Şoxsanam
Andijon davlat pedogogika instituti
"Musiqiy ta'lim va san'at" kafedrasi
1-kurs Magistr talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24133370

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bastakorlik san'atining zamonaviy taraqqiyot yönalişlari, XX asrning ikkinçi yarmi va XXI asrda kompozitorlik ijodiyotida yuzaga kelgan uslubiy özgarişlar hamda yangi ijodiy tamoyillar tahlil qilinadi. Xususan, zamonaviy musiqa san'atida modernizm, postmodernizm, neoklassitsizm, minimalizm, avangardizm, elektron musiqa va eksperimental kompozitsiya yönalişlarining şakllanişi hamda rivojlaniş xususiyatlariga e'tibor qaratiladi. Şuningdek, milliy musiqiy an'analar va zamonaviy kompozitorlik tafakkurining özaro uyğunlaşuvi, yangi texnologiyalarning bastakorlik jarayoniga ta'siri, janr va şakllarning yangilanişi hamda zamonaviy bastakorning ijodiy izlanişlari yoritiladi. Maqolada zamonaviy bastakorlik san'atining badiiy-estetik imkoniyatlari va uning kelajakdagi rivojlaniş istiqbollari musiqaşunoslik nuqtayi nazaridan körib çiqiladi.

Kalit sözlar: bastakorlik san'ati, zamonaviy musiqa, kompozitorlik ijodiyoti, modernizm, postmodernizm, neoklassitsizm, minimalizm, avangardizm, elektron musiqa, eksperimental musiqa, milliy an'analar, musiqiy tafakkur.

KIRIŞ

Bastakorlik san'ati insoniyat madaniy taraqqiyotining muhim tarkibiy qismlaridan biri bölib, har bir tarixiy davrning estetik qaraşlari, ijtimoiy-madaniy muhiti va badiiy tafakkurini özida aks ettiradi. Musiqa san'ati rivojlanişining turli bosqiçlarida bastakorlar mavjud ijodiy an'analarga tayangan holda yangi ifoda vositalari, şakllar, janrlar va uslubiy yönalişlarni yaratişga intilganlar. Ayniqsa, XX asr va XXI asr boşlarida yuz bergan ijtimoiy, ilmiy-texnik hamda madaniy özgarişlar bastakorlik ijodiyotining mazmuni va şakliga sezilarli ta'sir körsatdi.

Zamonaviy bastakorlik san'ati avvalgi davrlarda şakllangan musiqiy an'analarni davom ettiriş bilan bir qatorda, yangiça kompozitsion tafakkur va badiiy ifoda imkoniyatlarini izlaş jarayoni bilan tavsiflanadi. Uşbu davrda tonal tizimning an'anaviy çegaralarini kengaytiriş, atonal kompozitsiya tamoyillaridan foydalaniş, ritmik va tembr imkoniyatlarini yangiça taşkil etiş, tovuş tabiatiga eksperimental yondaşiş kabi ijodiy izlanişlar keng rivojlandi.

XX asr musiqasida yuzaga kelgan modernizm, avangardizm, ekspressionizm, neoklassitsizm, serializm va minimalizm kabi yönalişlar bastakorlik san'atining uslubiy rang-barangligini oşirdi. Bu jarayon musiqiy asarlarning an'anaviy tuzilişiga yangiça munosabatni şakllantirib, kompozitorlarning individual ijodiy uslubini namoyon etiş uçun keng imkoniyat yaratdi.[1]

[1] Griffiths P. Modern Music and After. – Oxford: Oxford University Press, 1995.

XXI asrga kelib esa raqamli texnologiyalar, kompyuter dasturlari, elektron tovuşlar va multimedia imkoniyatlarining rivojlanişi bastakorlik faoliyatining yangi şakllarini yuzaga çiqardi. Natijada zamonaviy kompozitor nafaqat an'anaviy nota yozuvi va çolğular imkoniyatlaridan, balki elektron muhit, raqamli ovoz qayta işlaş va interaktiv texnologiyalardan ham foydalaniş imkoniyatiga ega böldi.

Mavzuning dolzarbligi şundaki, bugungi kunda bastakorlik san'atida kuzatilayotgan uslubiy va texnologik yangilanişlarni örganiş zamonaviy musiqa jarayonlarini çuqur anglaş, milliy kompozitorlik maktabining rivojlaniş xususiyatlarini aniqlaş hamda an'anaviy va innovatsion ijodiy tamoyillar örtasidagi munosabatni ilmiy jihatdan baholaş imkonini beradi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi zamonaviy bastakorlik san'atida şakllangan asosiy tendensiyalarni tahlil qiliş, ularning musiqiy tafakkur, kompozitsion tuziliş, janr va uslub rivojiga ta'sirini oçib beriş hamda milliy musiqa an'analari bilan özaro aloqadorligini yoritişdan iborat.

Zamonaviy bastakorlik san'atining şakllanişi va taraqqiyot xususiyatlari

Zamonaviy bastakorlik san'atining şakllanişi, avvalo, XIX asr oxiri va XX asr boşlarida Yevropa musiqa madaniyatida yuz bergan tub özgarişlar bilan boğliq. Bu davrda romantizmning an'anaviy badiiy tamoyillari asta-sekin yangiça musiqiy tafakkur bilan almaşina boşladi. Bastakorlar musiqiy asarning mazmunini ifodalaşda avvalgi davrlarga xos bölgan tonal uyğunlik, an'anaviy şakl va rivojlaniş qonuniyatlarini qayta körib çiqdilar.

XX asr boşlarida kompozitorlik ijodiyotida yangi garmonik tizimlar, murakkab ritmik tuzilmalar, noodatiy tembr birikmalari va yangiça melodik ifoda vositalari paydo böldi. Uşbu jarayon musiqiy tafakkurning kengayişiga, bastakorlarning individual uslubiy izlanişlariga va yangi kompozitsion maktablarning şakllanişiga zamin yaratdi.

Zamonaviy bastakorlik san'atining muhim xususiyatlaridan biri musiqiy tilning rang-barangligidir. Bir davrning özida turli estetik qaraşlar va kompozitsion uslublarning mavjud bölişi musiqa san'atida yagona ijodiy yönalişning hukmron bölişiga tösqinlik qildi. Ayrim bastakorlar klassik şakllarni qayta tiklaşga intilgan bölsalar, boşqalari an'anaviy musiqiy tizimdan butunlay farq qiluvçi yangi ifoda usullarini izladilar.

Masalan, Arnold Şyonberg ijodida atonal musiqa va ön ikki tovuşli kompozitsiya tizimi rivojlantirildi. Igor Stravinskiy asarlarida ritmik yangiliklar, neoklassik tamoyillar va uslubiy tajribalar öz ifodasini topdi. Bela Bartok esa xalq musiqasi elementlarini zamonaviy kompozitsion usullar bilan uyğunlaştiriş orqali öziga xos ijodiy maktab yaratdi. Uşbu bastakorlarning ijodi zamonaviy musiqaning şakllanişida muhim tarixiy bosqiçni taşkil etadi.[2]

Şunday qilib, zamonaviy bastakorlik san'ati bir-biridan farqlanuvçi, ammo özaro ta'sirga ega bölgan köplab ijodiy yönalişlarning mavjudligi bilan xarakterlanadi.

Bastakorlik san'atida modernizm va avangardizm tendensiyalari

Modernizm XX asr musiqa san'atida yuzaga kelgan eng muhim estetik yönalişlardan biri hisoblanadi. Uşbu yönalişning asosiy xususiyati an'anaviy musiqiy tafakkur çegaralarini

[2] Morgan R.P. Twentieth-Century Music: A History of Musical Style in Modern Europe and America. – New York: W.W. Norton & Company, 1991.

kengaytiriş, yangi ifoda vositalarini izlaş va musiqiy materialga yangiça munosabatda bölişdan iborat.

Modernistik kompozitsiyalarda an'anaviy garmoniya, melodik rivojlaniş va musiqiy şaklning örniga murakkab tovuş birikmalari, atonal tuzilmalar, noodatiy ritmik yeçimlar va tembr imkoniyatlari keng qöllanila boşladi. Bunda musiqaning ifodaviy imkoniyatlari nafaqat kuy va garmoniya, balki tovuşning öziga xos sifati, dinamikasi, davomiyligi va fazoviy xususiyatlari orqali ham namoyon böldi.

Avangardizm esa modernistik izlanişlarning yanada keskin va tajribaviy yönalişi sifatida rivojlandi. Avangard bastakorlar musiqiy asarning an'anaviy şakli, ijro tarkibi va tovuş taşkil etiş qoidalarini qayta körib çiqdilar. Ular uçun ijodiy erkinlik, yangi kompozitsion usullar va tinglovçining musiqiy idrokini özgartiriş muhim badiiy maqsadlardan biri böldi.

XX asrning ikkinçi yarmida avangard musiqa doirasida aleatorika, konkret musiqa, elektron kompozitsiya va yangi ijro texnikalari keng tarqaldi. Amerikalik bastakor Jon Keyj ijodida tasodifiylik tamoyili va tovuş hodisalariga yangiça munosabat alohida örin egallaydi. Uning asarlari bastakorning musiqa yaratiş jarayonidagi nazorat darajasi va ijroçining ijodiy iştiroki masalalariga yangiça qaraşni yuzaga keltirdi.[3]

Avangardizmning yana bir muhim jihati şundaki, unda musiqiy tovuşning an'anaviy çegaralari kengaytirildi. Çolğulardan noodatiy usullarda foydalaniş, şovqin elementlarini kompozitsiyaga kiritiş, ijro jarayonidagi tasodifiy hodisalardan badiiy vosita sifatida foydalaniş zamonaviy kompozitorlik amaliyotining yangi imkoniyatlarini namoyon etdi.

Neoklassitsizm va postmodernizmning zamonaviy bastakorlikdagi örni

Neoklassitsizm XX asr musiqa san'atida tarixiy musiqiy şakllar va an'anaviy kompozitsion tamoyillarga yangiça munosabat asosida şakllangan yönalişdir. Uşbu oqim vakillari klassitsizm davriga xos bölgan şakliy aniqlik, mutanosiblik, musiqiy mantiq va janr xususiyatlariga murojaat qildilar. Biroq ular tarixiy uslublarni aynan takrorlaş bilan çeklanmay, ularni zamonaviy musiqiy til bilan boyitişga intildilar.

Neoklassitsizmning asosiy xususiyati tarixiy meros va zamonaviy ijodiy tafakkur örtasidagi boğliqlikni namoyon etişidir. Bu yönalişda sonata, syuita, konsert, fuga va simfoniya kabi an'anaviy janrlar yangi garmonik, ritmik va orkestr vositalari yordamida qayta talqin qilindi.

Igor Stravinskiy neoklassitsizmning yirik namoyandalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Uning uşbu davrdagi ijodida XVIII asr musiqasiga xos şakliy tamoyillar zamonaviy kompozitsion fikrlaş bilan uyğunlaşgan. Şuningdek, Pol Hindemit ijodida ham an'anaviy kontrapunktik tafakkur va zamonaviy musiqiy ifoda vositalarining özaro munosabati muhim örin tutadi.

Postmodernizm esa XX asrning ikkinçi yarmida rivojlanib, musiqiy ijodda turli tarixiy davrlar, uslublar va madaniy qatlamlarning özaro uyğunlaşuvi bilan xarakterlanadi. Uşbu yönalişda bastakorlar turli musiqiy manbalardan foydalanib, ularni yangi badiiy kontekstda talqin qiladilar.

Postmodernistik kompozitsiyalarda klassik musiqa, folklor, jaz, estrada va zamonaviy elektron tovuş elementlari bir asar doirasida uçraşi mumkin. Bunday yondaşuv musiqiy

[3] Griffiths P. Modern Music and After. – Oxford: Oxford University Press, 1995.

tafakkurning oçiqligi va uslubiy erkinligini namoyon etadi. Natijada zamonaviy bastakorlikda yagona estetik me'yor örniga turli ijodiy qaraşlarning yonma-yon mavjud bölişi kuzatiladi.[4]

Minimalizm va serializm: yangi kompozitsion tafakkur yönalişlari

XX asr bastakorlik san'atida yuzaga kelgan muhim tendensiyalardan yana biri minimalizm hisoblanadi. Minimalizm musiqiy materialning çeklangan miqdordagi elementlar asosida taşkil etilişi, qisqa ritmik va melodik formulalarning takrorlanişi hamda bosqiçma-bosqiç özgarişlar orqali rivojlanişi bilan tavsiflanadi.

Minimalistik kompozitsiyalarda musiqiy rivojlaniş köpinça katta hajmdagi mavzuviy özgarişlar orqali emas, balki kiçik elementlarning takrorlanişi, ritmik siljişlar va tovuş qatlamlarining asta-sekin özgarişi asosida amalga oşadi.

Stiv Rayx, Filipp Glass va Terri Rayli minimalizm yönalişining muhim vakillari hisoblanadi. Ularning ijodida takroriy ritmik formulalar, pulsatsiya, bosqiçma-bosqiç rivojlaniş va musiqiy vaqtni yangiça taşkil etiş tamoyillari muhim örin tutadi.

Serializm esa musiqiy materialni oldindan belgilangan tartib va tizim asosida taşkil etişga yönaltirilgan kompozitsion usuldir. Dastlab Arnold Şyonberg tomonidan işlab çiqilgan ön ikki tovuşli tizim keyinçalik Anton Vebern va Alban Berg ijodida rivojlantirildi. Keyingi bosqiçlarda serial tamoyillari nafaqat tovuş balandligiga, balki ritm, dinamika va tembr kabi boşqa musiqiy parametrlarga ham tatbiq etildi.

Serial kompozitsiya usuli bastakorga musiqiy materialni qat'iy tizim asosida taşkil etiş imkonini beradi. Şu bilan birga, uşbu usul musiqiy şakl va rivojlanişning yangi qonuniyatlarini yuzaga keltirdi. Ayniqsa, Ikkinçi jahon uruşidan keyingi Yevropa musiqa muhitida serializm kompozitorlik tafakkurining muhim yönalişlaridan biriga aylandi.

Minimalizm va serializm özining kompozitsion tamoyillari jihatidan bir-biridan keskin farq qiladi. Biroq har ikkala yönaliş ham XX asr musiqasida an'anaviy kompozitsion fikrlaş çegaralarini kengaytirişga xizmat qilgan.

Elektron musiqa va raqamli texnologiyalarning bastakorlik san'atiga ta'siri

XX asrning ikkinçi yarmidan boşlab ilmiy-texnik taraqqiyot musiqa san'atining rivojlanişiga ham sezilarli ta'sir körsata boşladi. Ayniqsa, elektron texnologiyalarning paydo bölişi va rivojlanişi bastakorlik ijodiyotida yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirdi. Elektron musiqa an'anaviy çolğular yordamida hosil qilinadigan tovuşlardan taşqari, elektron qurilmalar va maxsus texnik vositalar orqali yaratiladigan tovuşlardan foydalanişga asoslanadi.

Dastlabki elektron musiqa tajribalari magnitofon, generator va tovuşni qayta işlaş qurilmalari bilan boğliq bölgan. Keyinçalik sintezatorlar, kompyuter texnologiyalari va raqamli audio tizimlarning rivojlanişi natijasida elektron kompozitsiya mustaqil ijodiy yönaliş sifatida şakllandi.

Elektron musiqa rivojida Karlxaynts Ştokhauzen ijodi muhim ahamiyatga ega. Uning tajribalarida elektron tovuşlarni yaratiş, qayta işlaş, turli tovuş qatlamlarini birlaştiriş va musiqiy makonni yangiça taşkil etiş tamoyillari rivojlantirildi. Şuningdek, Per Bulez va boşqa

[4] Taruskin R. The Oxford History of Western Music. – Oxford: Oxford University Press, 2005.

zamonaviy kompozitorlarning ijodida ham texnologik vositalardan foydalaniş kompozitsion tafakkurning yangi imkoniyatlarini namoyon etdi.

XXI asrda raqamli texnologiyalar bastakorlik jarayonining deyarli barça bosqiçlariga kirib bordi. Hozirgi kunda kompyuter dasturlari yordamida musiqiy matn yaratiş, nota yoziş, orkestr partiyalarini tayyorlaş, tovuşlarni sintez qiliş va audio yozuvlarni qayta işlaş mumkin. Bunday imkoniyatlar bastakorning ijodiy faoliyatini yengillaştiriş bilan birga, yangi badiiy yeçimlarni izlaş uçun ham şaroit yaratadi.

Zamonaviy kompozitorlik amaliyotida elektron musiqa an'anaviy çolğular bilan uyğunlaşgan holda ham namoyon bölmoqda. Masalan, simfonik orkestr, torli kvartet yoki yakkanavoz çolğu ijrosiga elektron tovuşlar qöşilişi natijasida yangi tembr va akustik imkoniyatlarga ega kompozitsiyalar yuzaga kelmoqda. Bunda asosiy vazifa texnologik vositalarni şunçaki qöllaş emas, balki ularni asarning umumiy badiiy ğoyasiga mos ravişda işlatişdan iborat.

Raqamli texnologiyalar, şuningdek, musiqiy ta'lim va ijroçilik amaliyotida ham muhim örin egallaydi. Nota yoziş dasturlari, virtual çolğular, elektron kutubxonalar va raqamli ovoz yoziş vositalari zamonaviy bastakorning kasbiy faoliyatida keng qöllanilmoqda.

Zamonaviy bastakorlikda milliy an'analar va innovatsion yondaşuvlar uyğunligi

Zamonaviy bastakorlik san'atining muhim tendensiyalaridan biri milliy musiqiy meros va zamonaviy kompozitsion tafakkur örtasidagi özaro aloqaning kuçayişidir. Bugungi kunda köplab bastakorlar öz ijodida xalq kuy-qöşiqlari, maqom, folklor, milliy çolğular va an'anaviy ijro uslublaridan foydalanib, ularni zamonaviy musiqiy ifoda vositalari bilan uyğunlaştirmoqdalar.

Milliy musiqiy merosga murojaat qiliş bastakor uçun tayyor musiqiy materialdan foydalaniş bilangina çeklanmaydi. Bu jarayonda xalq musiqasining lad, usul, ohang, intonatsiya va badiiy tafakkur xususiyatlarini çuqur anglaş muhim hisoblanadi. Çunki milliy musiqiy öziga xoslik asarda faqat xalq kuyining bevosita keltirilişi orqali emas, balki uning içki musiqiy qonuniyatlarini ijodiy özlaştiriş orqali ham namoyon böladi.

Özbek bastakorlik maktabi rivojida milliy an'analar va zamonaviy kompozitsion uslublarning uyğunlaşuvi alohida ahamiyat kasb etadi. Özbek kompozitorlari öz ijodida maqom musiqasi, xalq qöşiqlari, marosim aytimlari va milliy çolğular imkoniyatlaridan foydalanib, simfoniya, opera, balet, oratoriya, kantata, konsert va kamer-çolğu janrlarida yangi asarlar yaratdilar.

Uşbu jarayonda Mutal Burhonov, Georgiy Muşel, Sulaymon Yudakov, Tolibjon Sodiqov, Sayfi Jalil va boşqa bastakorlarning ijodiy faoliyati muhim örin tutadi. Ularning asarlarida milliy kuy-ohanglar, xalq musiqasiga xos intonatsiyalar va professional kompozitsion tamoyillarning özaro uyğunlaşuvi kuzatiladi.

Ayniqsa, Sulaymon Yudakovning «Maysaraning işi» operasi özbek musiqali teatr san'atida milliy musiqiy an'analar va professional kompozitorlik mahoratining uyğunlaşgan namunalaridan biridir. Asarda xalqona ohanglar, milliy xarakter va sahnaviy dramaturgiya musiqiy ifoda vositalari orqali yoritilgan.

Zamonaviy özbek bastakorlik san'atida milliy merosga munosabat turli ijodiy şakllarda namoyon bölmoqda. Ayrim kompozitorlar maqom va folklor namunalarining musiqiy

xususiyatlarini bevosita qöllasa, boşqalari ularning lad, ritm va intonatsion asoslarini zamonaviy kompozitsion usullar bilan qayta talqin qiladilar.

Bu jarayonda milliy öziga xoslikni saqlaş bilan birga, jahon musiqa madaniyatidagi yangi tendensiyalarni özlaştiriş muhim ahamiyatga ega. Milliy va zamonaviy omillarning ijodiy uyğunligi özbek bastakorlik maktabining xalqaro musiqa maydonidagi öziga xos mavqeini mustahkamlaşga xizmat qiladi.[5]

Zamonaviy bastakorlikda janr va kompozitsion şakllarning yangilanişi

Zamonaviy bastakorlik san'atida janr va şakllarning özgarişi muhim ijodiy jarayonlardan biri hisoblanadi. Tarixan şakllangan simfoniya, konsert, sonata, opera, balet va kamer musiqa kabi janrlar yangi davr kompozitorlari tomonidan turli uslubiy yondaşuvlar asosida qayta talqin qilinmoqda.

An'anaviy musiqiy şakllarning özgarişi, avvalo, asarning içki dramaturgiyasi va musiqiy materialni taşkil etiş tamoyillarida namoyon böladi. Ayrim zamonaviy asarlarda klassik şakllarga xos bölgan qismlar va bölimlar saqlangan holda, ularning içki rivojlaniş jarayoni yangiça taşkil etiladi. Boşqa kompozitsiyalarda esa an'anaviy şakllardan voz keçilib, erkin kompozitsion tuzilmalarga murojaat qilinadi.

Zamonaviy simfonik musiqada orkestr tarkibidan foydalaniş imkoniyatlari kengayib, çolğularning individual tembr xususiyatlariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Orkestrning tovuş rang-barangligi, dinamik imkoniyatlari va turli çolğu guruhlari örtasidagi munosabatlar asarning badiiy mazmunini oçişda muhim vositaga aylanmoqda.

Kamer musiqa sohasida ham yangi ijro tarkiblari va kompozitsion yeçimlar paydo bölmoqda. An'anaviy torli kvartet yoki fortepiano ansambllari bilan bir qatorda, elektron vositalar, noodatiy çolğular va turli tovuş manbalaridan foydalanişga asoslangan asarlar yaratilmoqda.

Opera janrida esa musiqiy dramaturgiya, sahna harakati, vizual tasvir va texnologik imkoniyatlarning özaro aloqasi kuçaymoqda. Zamonaviy operalarda an'anaviy vokal ijroçiligi bilan elektron musiqa, multimedia va yangi sahna texnologiyalarining uyğunlaşuvi kuzatiladi.

Şuningdek, bugungi bastakorlik amaliyotida janrlararo integratsiya, ya'ni turli musiqiy yönaliş va janrlarning bir asar doirasida birlaşişi ham muhim tendensiyaga aylanmoqda. Bunday jarayon zamonaviy kompozitorlik ijodiyotining mazmuniy va şakliy imkoniyatlarini kengaytiradi.

Zamonaviy bastakorning ijodiy tafakkuri va kasbiy mahorati

Bugungi bastakorlik san'atida ijodkorning individual uslubi va mustaqil badiiy tafakkuri muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy kompozitor mavjud musiqiy an'analarni çuqur bilişi bilan birga, yangi ifoda vositalarini izlaş, turli kompozitsion usullardan foydalaniş va öziga xos musiqiy tilni şakllantiriş qobiliyatiga ega bölişi zarur.

Bastakorning kasbiy mahorati bir neça muhim omillar bilan belgilanadi. Bular musiqiy-nazariy bilimlar, garmoniya va polifoniya qonuniyatlarini biliş, çolğulaştiriş va orkestrlaştiriş mahorati, musiqiy şaklni taşkil etiş, zamonaviy kompozitsion texnikalarni özlaştiriş hamda badiiy tafakkurning rivojlanganligidir.

[5] Roads C. The Computer Music Tutorial. – Cambridge: MIT Press, 1996.

Zamonaviy ijod jarayonida bastakor faqat musiqiy material yaratiş bilan çeklanmaydi. U ijroçi, dirijyor, ovoz rejissyori va boşqa ijodiy mutaxassislar bilan hamkorlikda işlaydi. Bunday hamkorlik asarning badiiy mazmunini töliq namoyon etiş, ijro imkoniyatlarini aniqlaş va musiqiy ğoyani tinglovçiga samarali yetkazişda muhim örin tutadi.

Bundan taşqari, zamonaviy bastakorning musiqiy dunyoqaraşi turli madaniyatlar va milliy musiqiy an'analarni örganiş orqali boyib boradi. Jahon musiqa jarayonidagi yangi tendensiyalar bilan tanişiş, zamonaviy ijodiy tajribalarni tahlil qiliş va ularni milliy kompozitorlik maktabi imkoniyatlari bilan uyğunlaştiriş ijodkorning professional rivojlanişiga xizmat qiladi.

Şu nuqtayi nazardan, zamonaviy bastakorlik san'atida ijodiy erkinlik va kasbiy bilimning özaro uyğunligi muhim mezon hisoblanadi. Yangi texnologiyalar va kompozitsion usullar ijodkor uçun keng imkoniyatlar yaratadi, biroq asarning badiiy qiymati, avvalo, uning mazmuni, musiqiy yaxlitligi va ijodiy ğoyasiga boğliq bölib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, bastakorlik san'atidagi zamonaviy tendensiyalar musiqa madaniyatining uzluksiz rivojlanişi, yangi estetik qaraşlar va kompozitsion tafakkurning şakllanişi bilan çambarças boğliqdir. XX asr va XXI asr musiqa san'atida yuzaga kelgan modernizm, avangardizm, neoklassitsizm, postmodernizm, minimalizm, serializm va elektron musiqa kabi yönalişlar bastakorlik ijodiyotining uslubiy imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi.

Zamonaviy kompozitorlik amaliyotida an'anaviy musiqiy şakllar va yangi kompozitsion usullarning özaro ta'siri alohida ahamiyat kasb etmoqda. Musiqiy tovuşning yangi imkoniyatlarini izlaş, elektron texnologiyalardan foydalaniş, janrlararo uyğunlik va individual ijodiy uslubni şakllantiriş bugungi bastakorlik san'atining asosiy xususiyatlaridan biri hisoblanadi.

Şu bilan birga, zamonaviy bastakorlik taraqqiyotida milliy musiqa an'analarini saqlaş va ularni yangiça badiiy talqin qiliş masalasi ham muhim örin tutadi. Ayniqsa, özbek bastakorlik maktabida xalq musiqasi, maqom va folklor an'analarining zamonaviy kompozitsion vositalar bilan uyğunlaşuvi milliy musiqiy tafakkurning rivojlanişiga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot davomida körib çiqilgan yönalişlar şuni körsatadiki, zamonaviy bastakorlik san'atining rivojlanişi faqat yangi texnologiyalar yoki kompozitsion usullarning qöllanilişi bilan belgilanmaydi. Unda ijodkorning dunyoqaraşi, tarixiy va milliy musiqiy merosni anglaş darajasi, badiiy-estetik qaraşlari hamda mustaqil ijodiy yondaşuvi hal qiluvçi ahamiyatga ega.

Kelgusida zamonaviy bastakorlik san'atini rivojlantiriş uçun milliy kompozitorlik maktabining tarixiy tajribasini çuqur örganiş, xalqaro musiqa jarayonidagi yangiliklarni tahlil qiliş, yoş bastakorlarning ijodiy izlanişlarini qöllab-quvvatlaş va zamonaviy kompozitsion texnologiyalarni musiqa ta'limi jarayoniga keng tatbiq etiş maqsadga muvofiqdir.

Demak, zamonaviy bastakorlik san'ati tarixiy meros, milliy özига xoslik va innovatsion ijodiy tafakkurning özaro uyğunligi asosida taraqqiy etuvçi murakkab badiiy jarayondir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Griffiths P. Modern Music and After. – Oxford: Oxford University Press, 1995.
2. Morgan R.P. Twentieth-Century Music: A History of Musical Style in Modern Europe and America. – New York: W.W. Norton & Company, 1991.

3. Salzman E. Twentieth-Century Music: An Introduction. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1988.
4. Taruskin R. The Oxford History of Western Music. – Oxford: Oxford University Press, 2005.
5. Simms B.R. Music of the Twentieth Century: Style and Structure. – New York: Sçirmer Books, 1986.
6. Roads C. The Computer Music Tutorial. – Cambridge: MIT Press, 1996.
7. Karomatov F.M. Özbek xalq musiqiy ijodiyoti. – Toşkent: Ğafur Ğulom nomidagi Adabiyot va san'at naşriyoti, 1975.
8. Solomonova T.Y. Özbek musiqasi tarixi. – Toşkent: Öqituvçi, 1981.